

Jaroslav Bílek

Úspěch i zklamání: Demokracie a veřejná politika v Praze 1990–2000

HORÁK, Martin (2014): Praha: Karolinum.

Publikace *Úspěch i zklamání: Demokracie a veřejná politika v Praze 1990–2000* je podle řady zahraničních sociálně-vědních autorů jednou z nejdůležitějších politologických publikací věnujících se České Republice. Je však zajímavým paradoxem, že ačkoliv kniha vzbudila velmi pozitivní ohlas například ve Velké Británii, byla až donedávna domácí politologické obci takřka neznámá. Autorem knihy je kanadský politolog českého původu Lukáš Horák, který je stále v domácích odborných kruzích poměrně neznámý. To lze pochopitelně vysvětlit řadou více či méně pochopitelných důvodů, nicméně je třeba uznat, že jeho kniha snažící se analyzovat kvalitu vládnutí v Praze představuje dílo svou kvalitou jednoznačně přesahující českou úroveň a určitě by nemělo uniknout čtenářům z akademické i laické obce, které zajímá komunální politika v Praze.

Autorovi se zároveň shodou okolností povedlo vydání své knihy načasovat do období, kdy může jeho publikace rezonovat pravděpodobně více, než by tomu bylo před pár lety, protože v sobě splňuje částečně tužby velké části veřejnosti včetně veřejnosti odborné. Společnost totiž pod vlivem mediálně vděčných a notoricky známých kauz v současnosti „hltá“ každou snahu o odpověď na otázku, kde se stala chyba a kdo za ní může. To v sobě nese mimo snahy o reflexi politické reality a nedávné minulosti, tedy jevů, které by měly být občanům v demokratickém zřízení vlastní, taktéž vzrůstající oblibu „nových“ a „nepolitických“ subjektů.

Na druhé straně se však publikace vhodně trefuje i do současných nálad té části odborné politologické obce, která se domnívá, že je třeba vykročit z poněkud

těsného rybníčků v České republice preferovaných témat a obohatit spektrum v české politologii řešených otázek tak, aby více odpovídala celosvětovým trendům a hlavně lépe plnila svůj hlavní účel, čímž by (jako v každé jiné vědě) mělo být spíše napomáhání objasňování tajemství a upozorňování na problémy a ne jen programová slepota a normativní obhajoba systému po listopadu 89. Témata jako kvalita demokracie, korupce, klientelismus či povaha polistopadové tranzice nebo efektivita vládnutí totiž ve větší míře stále v reflexi českého politického systému výrazněji absentují.

Byla by však škoda omezit charakteristiku publikace Martina Horáka na jakýsi pionýrský pokus o zaplnění šedého místa. Autor ve své knize předkládá po všech stranách konzistentní odbornou práci, jejímž cílem je snaha odpovědět na otázku, jak efektivní bylo vládnutí na pražském magistrátu mezi lety 1990–2000. Z hlediska operationalizace autor výrazně redukoval samotný pojem vládnutí. Pro účely recenzované publikace se (v tradici soudobého studia demokracie a demokratizace) spokojí s konstatováním, že vládnutí je efektivní, pokud sleduje dlouhodobou koncepci a zároveň pokud mají občané možnost do podoby takové koncepce zasahovat nebo na ní alespoň reagovat. Takové vymezení je sice poměrně redukcionalistické, avšak bezpochyby možné. Samotné vládnutí v Praze potom autor ve zmíněném časovém úseku zkoumá na případu plánování a výstavby hlavní silniční sítě, památkové ochrany a rozvoje v pražském historickém jádru.

Práce je členěna do šesti kapitol a hned na úvod je třeba vyzdvihnout kvalitní teoreticko-metodologický rámec celé publikace. V první kapitole nás totiž autor vyčerpávajícím způsobem seznámí se všemi teoretickými východisky své práce, zvolenou metodologií, datovým vzorkem. Svůj postoj zároveň podrobuje jak poměrně podrobné diskuzi z hlediska jiných možných cest, tak vědecké reflexi. Autor v představené knize zůstává věren soudobému studiu demokracie, snaží se kombinovat prvky starého institucionalismu a fungování demokratických arén tak, jak je vymezili Juan Linz a Alfred Stepan. Tyto prvky se potom snaží aplikovat na specifický postkomunistický kontext. Při svém hodnocení postkomunismu představuje Horák více možností chápání samotného postkomunismu, avšak žádnou z nich si potom sám nevymezí, i když je zjevné, že v jeho pojetí je postkomunismus v Praze patrný spíše v přítomnosti specifických institucionálních pozůstatků z předlistopadové éry. Vzhledem k tomu, že sám autor poté mluví o existenci reziduí a mnohokrát v práci odkazuje na autory zkoumající problematiku demokratizace v Latinské Americe, bylo pro mě překvapením, že ani nenastínil další z možných cest, tedy vnímání postkomunistických specifík jako specifických autoritářských enkláv, což by například v případě byrokracie v Praze pravděpodobně bylo možné a do jisté míry by to lépe zapadalo do samotného pojetí starého institucionalismu.

To je však samo o sobě vpravdě minimalistická výhrada. Daleko výraznější výhradu je možné vznést k následující části knihy, ve které se autor snaží faktograficky popsat vývoj městské samosprávy v Praze. Jisté zasazení do kontextu je rozhodně na

místě, avšak pravděpodobně není nutné začínat ve středověku. To je pravděpodobně způsobeno tím, že text má cílit i na zahraniční čtenáře, kteří mají jen malé povědomí o historii České republiky nebo střední Evropy jako takové.¹ Přílišná popisnost je však vlastní i další kapitole a do jisté míry v jistých pasážích i celé knize, což poměrně znesnadňuje její čtení. Autor se totiž často (především v první případové studii věnované plánování výstavby hlavní silniční sítě) příliš věnuje vnitřnímu členění byrokratického aparátu a jeho samotná analýza se tak pro nedostatek prostoru stává velmi mělkou.

V souvislosti s volbou témat případových studií je možné ptát se, proč si pro svou práci autor nevybral nějaké jiné oblasti magistrátní politiky. Na tuto otázku však čtenář nezíská uspokojivou odpověď. Zároveň v případech první studie považuji za nejnosnější část věnovanou vztahu aktivistů a magistrátu, která je však poněkud upozaděna již zmíněnou popisností. Sám autor tématu navíc nepřikládá přílišný význam. I když si totiž vztah politické reprezentace a veřejnosti vytyčil jako jednu ze dvou hodnot pro posouzení efektivity vládnutí, nelze se zbavit dojmu, že programově upřednostňuje spíše tu druhou, tedy existenci dlouhodobého plánu. V této souvislosti je v případě první studie zajímavé, že i když polistopadová pražská politická reprezentace převzala dlouhodobou koncepci rozvoje ještě z předlistopadových let, šlo svého druhu jen o jakési placebo, protože většinu rozhodnutí potom činila nahodile, bez hlubší koncepce a konzultace s občanskou společností.

Velmi zajímavý je autorův popis chování byrokracie, tedy praktická ukázka toho, jak se předlistopadová pražská byrokracie udržela ve svých pozicích a zároveň se jen velmi málo adaptovala na změnu politického režimu a sním související modus operandy. Právě analýzu pražské byrokracie a občanských aktivistů bych z této části knihy vyzdvihl nejvíce a je škoda, že se některá velmi zajímavá a důležitá zjištění schovávají za nánosem popisných pasáží a nepřeborného množství názvů různých dokumentů, ve kterých se čtenář ztrácí.

Druhá případová studie je potom přibližně o třetinu kratší, což je sice na jedné straně znak jisté disproporce, ale zároveň pro čtenáře lepší varianta, protože se celá část stává bez popisných pasáží výrazně čtivější. Ústředním tématem druhé případové studie je ukázka toho, jak v polistopadové době někteří pražští komunální politici těžili z nevyjasněných právních mantinelů a využili svoji pozici k obohacení či uzavírání oboustranně výhodných dohod s developery. Autor se zde sice opírá jen o rozhovory s několika bývalými radními, nicméně je to i tak poměrně důležitá sonda do fungování pražské komunální politiky v devadesátých letech. Autorem zmíněná monetarizace mandátu některých komunálních politiků však pravděpodobně nebyla spojena jen s problematikou památkového centra a rozvoje historického centra města. Tím se vlastně opět dostáváme k poněkud nahodilému výběru témat obou přípa-

1) *Knihy vyšla již roku 2013 v anglickém jazyce.*

dových studií a již tendenci autora upozornit na zajímavý jev či skutečnost, což ale není doplněno o jeho hlubší rozpracování.

Závěr publikace je potom snahou o syntézu poznatků a jejich zasazení do kontextu studií postkomunistických států a jakýmsi pokusem o zhodnocení celé etapy vývoje Prahy. Zde je zajímavé především až normativní odmítnutí politiky ODS v Praze ze strany autora a naopak jistá adorace Jana Kasla, při které si čtenář klade otázku, do jaké míry byl vlastně autor knihy seznámen s realitami a pozadím fungování pražské komunální politiky. Ona snaha o syntézu poznatků je provedena poměrně důkladně, avšak je otázkou, nakolik je situace Prahy přenositelná na jiná kontexty. Zároveň v souvislosti s českým kontextem působí poněkud trpce autorovo obhajování velkých reformních kroků a povzdechnutí nad tím, že čím dále jsme od počátku tranzice, tím méně je taková „léčba šokem“ realizovatelná. Na druhé straně zde autor vybočuje z dominantního proudu tranzitologických studií a nepovažuje samotnou demokratizaci za krátkodobý proces, spíše o ní uvažuje v daleko delším historickém kontextu a opět s ohledem na specifika postkomunistického regionu.

Celkově se i přes zmíněnou popisnost některých pasáží a autorovu schopnost „naťuknout a nevysvětlit“ některé problémy jedná o velmi zdařilou publikaci, kterou mohu doporučit každému zájemci o některou z celé palety otázek, které kniha řeší. Na druhé straně, právě pro jistou širokost a odtažitost, je třeba knihu podle mého názoru chápat spíše jako úvodní studii k problematice vládnutí v polistopadové Praze, než jako ucelenou publikaci dostatečně odpovídající na příčiny neúspěchu magistrátní politiky té doby.

Jana Lasicová a Marek Mutňan

Slovník diplomacie

PAJTINKA, Erik (2013), Bratislava: PAMIKO.

Výkladové slovníky sú špecifickým druhom odbornej literatúry a svoj význam nestratili ani v súčasnosti, keď rôzne internetové portály poskytujú takmer neobmedzené možnosti vyhľadávania odbornej terminológie. Knižné vydania však majú vyššiu dôveryhodnosť, sú odobrené vedeckými redaktormi a recenzované. V slovenských podmienkach dlho absentovalo práve spracovanie odborného terminologického úzusu zameraného na diplomaciu. Recenzované dielo tento nedostatok odstraňuje. Na 169 stranách je uvedených viac ako dvesto hesiel v abecednom poradí, prinášajúcich systematický a precízny výklad odbornej terminológie používanej v súčasnej diplomatickej praxi. Súčasťou textu je aj výklad viacerých pojmov z moderných dejín diplomacie a najvýznamnejšie dokumenty tvoriace pramene diplomatického a konzulárneho práva.

Diplomatická terminológia je väčšinou prevzatá z cudzích jazykov, najmä z anglického a francúzskeho jazyka, ktoré sa pri tvorbe termínov inšpirovali latinským jazykom. V slovníku je uvedený slovenský význam, tiež anglický, poprípade francúzsky čo má svoj význam na jednej strane kvôli správnej terminologickej orientácii a správne mu používaniu prekladu, na druhej strane to umožňuje sledovať nuansy slovenského jazyka a najmä to, ako si autor v rámci platných kodifikačných pravidiel spisovného jazyka poradil s prepisom a prekladom. Výkladový slovník teda môžeme hodnotiť z troch analytických rovín: prvou je jazyková rovina, druhou je významová rovina termínov, treťou je výber hesiel z hľadiska frekvencie používania v diplomatických stykoch, dôležitosti pojmu a jeho nadväznosti na súčasný vývoj medzinárodnej politiky.